

Viastr, Ceston

An abstract artwork featuring a dense composition of vibrant colors and geometric shapes. The background is a dark, textured surface. Overlaid on this are various elements: a large, light gray oval shape on the right; a series of horizontal bands in yellow, blue, and purple on the left; a grid of orange lines in the bottom left; and a series of red and orange lines forming a path or structure in the bottom right. The overall effect is one of dynamic energy and complex visual relationships.

MIROSLAV MACEK
ROBERTO BRAZZALE
ART BRUT
ANTALYA

2*23

Škodu na majetku vám zaplatíme nebo opravíme.

Kdykoli nás potřebujete, jsme s vámi.
Osobně i on-line. Více na allianz.cz

na začátek

Stanislav Bernard
spolumajitel Rodinného pivovaru Bernard

Máme za sebou zimu, období celkového zklidnění, ztišení a přežití, kdy se energie stahuje dovnitř a kdy vládne především tma nad kratičkými dny a slunkem. Když je člověk mladý, tak to asi ani moc nevnímá, ale když už je starší, s každým dalším nástupem jara je vyloženě natěšený na to, až slunce začne víc hrát, až se příroda začne probouzet, až se vše kolem zazelená a zavoní... S jarem je zkrátka cítit návrat života a s ním i nová energie vlévající se do žil, kterou každý z nás tolik potřebuje.

Když zmíním zimu a pivovar, konkrétně v lednu a únoru nebyly naše prodeje špatné, dokonce byly o něco lepší než ve stejnou dobu v loňském roce, ale i tady je znát, že chybí zdravá dynamika. Mimo jiné je to spojeno s tím, že řada majitelů restaurací a hospod omezovala prodej nebo otvírací dobu – některé hospody i zavřely. Je to jeden z důsledků neřešených cen energií. Spousta hospodských má, a to ještě z dob covidu, velký problém s nadějí, s tím, co bude dál, protože inflace téměř nekontrolovatelně pokračuje. V takové situaci pak není vůbec jednoduché udržet si dobrou

náladu, pozitivitu. Také proto se osobně snažím být co nejvíce takzvaně off-line: považuji za užitečné odpojit se od generátorů špatných a jednostranných zpráv, které víc a víc chrlí mainstreamová média i sociální sítě. Když si položíte otázku, kolik dobrých zpráv jste v poslední době slyšeli z televize nebo četli na internetu, jak odpovíte?

Tipuji, že v záplavě negativních informací je toho dobrého jako bílých vran. Přitom „radosti byly a budou“, jak zní název našeho spotu, který jsme nedávno vyslali do světa a kterým chceme lidem na principu skutečných příběhů připomenout, že i když bylo a je špatně, nebo se to alespoň tak zdá, vždy máme naději, vždy máme radosti. Myslíme tím především to, že je dobré si častěji, a nejen ve chvílích, kdy přichází nějaká krize, uvědomovat, jak důležité je mít kolem sebe blízké, kteří nás mají rádi a my je. To je totiž skutečné štěstí.

Užívejte si voňavé jaro a těšte se na prosluněné dny a radosti, které určitě přijdou.

Držme se!

vlastní cestou 2²³

duben — květen — červen

redakce

Stanislav Bernard, Boris Dočekal,
Zdeněk Mikulášek, Markéta Navrátilová,
Aneta Slavíková

design

Štěpán Malovec

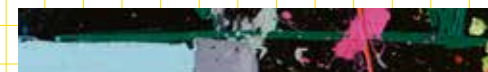
tisk

Indigoprint, s. r. o.

vydavatel

Rodinný pivovar Bernard, a. s.

Vaše připomínky a náměty můžete zasílat na zdenek.mikulasek@bernard.cz
Magazín Vlastní cestou je zaregistrován na Ministerstvu kultury ČR
pod evidenčním číslem MK ČR E 14164.

obraz na obálce > Vojtěch Proske

obsah

04 — **Miroslav Macek**
rozhovor

10 — **Kopretina**
povídka Aleny Mornštajnové

14 — **Road trip
do kolébky civilizace**
fotoreportáž

20 — **„Handicap“ jako brána
do jiných světů**
lahůdka ze světa výtvarného umění

24 — **Bernard Chef**
novinky z pivovaru

26 — **Roberto Brazzale**
rozhovor

30 — **Z pivovaru**
novinky z pivovaru

31 — **Obrana hlouposti**
fejton Ondřeje Neffa

32 — **Dawson City: Poustevník**
komiks (Jaromír 99 / J. Rudiš)

34 — **Klenot uprostřed hor**
reportáž

38 — **Vesnická rezervace Krátká**
Vysočina a okolí

Touha po svobodě nakonec zvítězí

říká

Miroslav Macek

Otázkou ale je, aby cena za svobodu nebyla příliš krvavá

Která témata dnes považujete za zásadní?
Dlouze uvažuji nad tím, kam svět směřuje a co mohou znamenat moderní technologie, které jsou samozřejmě dobrým sluhou, ale velice špatným pánem. A jak se vše postupně utahuje. Právě technologie umožňují kontrolu lidí, což je sen každého diktátora.

Trápí vás to?
Že by to znepříjemňovalo, rozlítostňovalo můj život? To rozhodně ne. Jsem založením optimista, ale také fatalista. Víím, že všechno dopadne libovolně, ať chci, nebo nechci. Co mi na momentálním světě nejvíc vadí, je možnost hlídat člověka na každém kroku, ovlivňovat zpětně jeho názory a jeho myšlení. Zatím se to děje spíš v rovině slovní a obrazové, bohužel to čím dál víc spěje k přímé kontrole.

Například čím?
Jeden stupeň, který už vidíme a k němuž přispěla i covidová infekce: kvantum věcí se dělá online. Kupujete na e-shopech, platíte kartou, to znamená, že program perfektně ví, co, kdy a jak často kupujete. A máte-li takových dat velký balík, je neuvěřitelné, co se z něj dá vyčíst a predikovat a jak se lidi na základě těchto zjištění dají ovlivňovat. Druhá věc se víceméně chystá a je jen otázkou času – zrušení hotovosti. Jakmile

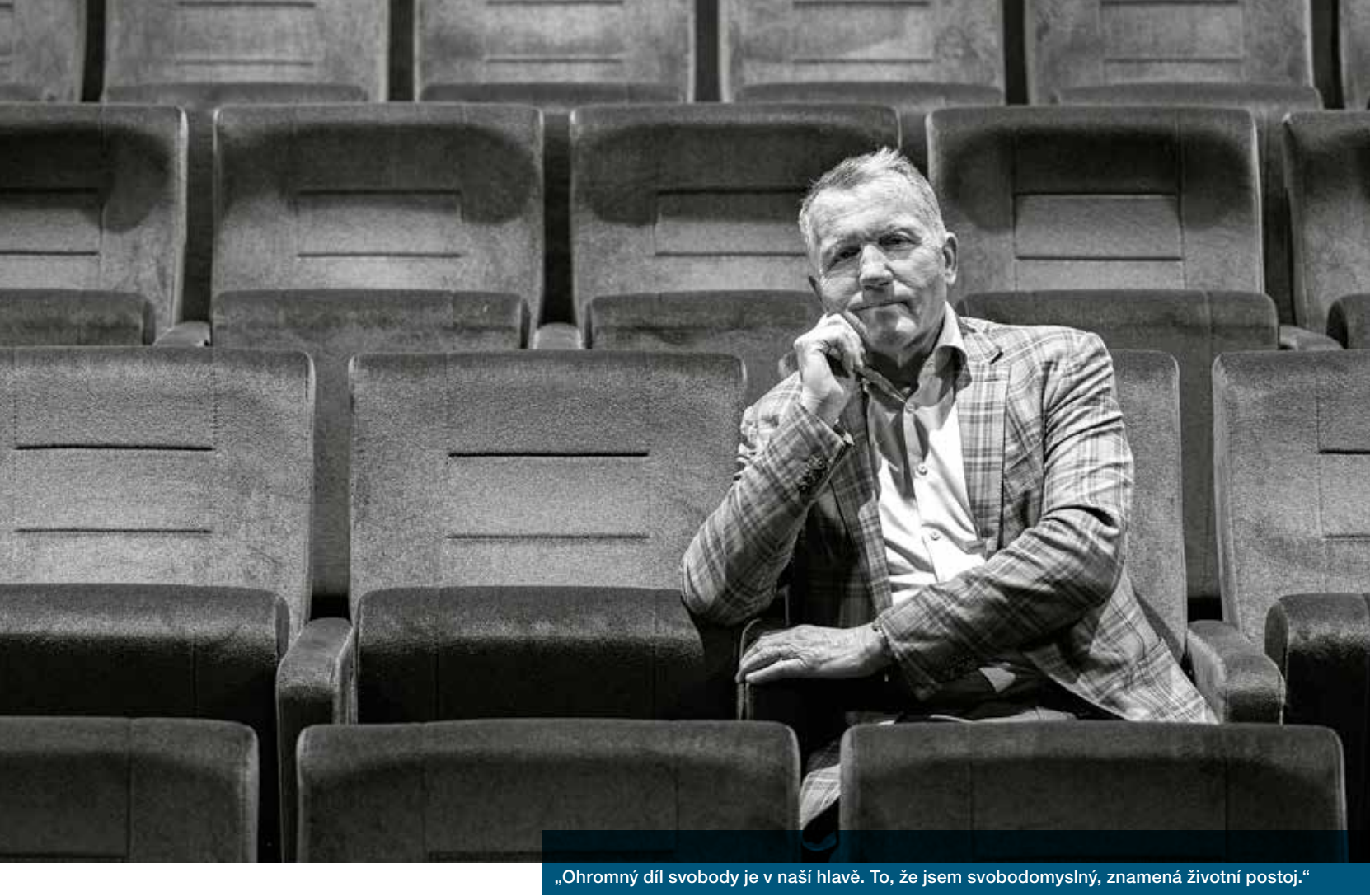
značky, které mi vyhovují, nemám důvod koupit si jakékoli jiné.

Nejste jen technopesimista?
Bohužel se technologií vždycky chopí aktivisté, kteří mají dojem, že jim jen zjednoduší život, že je to prima; užívají si, že přiloží hodinky k pokladně a něco jim to odečte. Ale neuvědomují si konsekvence. Většinou jsou to smýšlením aktivní levičáci v tom starém slova smyslu. Já jim říkám bolševici s počítačem. Ti jsou hrozně nebezpeční. Ve svém fatalismu zároveň chápou, že stavět se proti tomu je podobné, jako když luddité rozbíjeli stavy, protože jim braly práci u kolovrátků. Vývoj se zastavit nedá, jde jen o to, jakým způsobem zabránit, aby se z technologie stal onen děsivý pán.

Jak to podle vás dopadne?
Domnívám se, že dříve nebo později v lidech stejně zvítězí touha po svobodě, touha rozhodovat si sám a nebýt manipulován. V historii nakonec vždycky zvítězila, vždycky tu temnou moc, která ovládala lidi, nějak svrhla. Optimální je, když se to děje nekrvavě, bohužel převraty ve chvíli, kdy už toho lidi mají plné zuby, spíš vypadají jako Velká francouzská revoluce.

Budeme se ale ještě vůbec chtít bouřit?
Kvantum lidí jsou v podstatě ovce a jdou se stádem – záleží na tom, jestli mají patřičného vůdce smečky, nebo ne. Úplně stejné je to v podnikání. Je obecně známo, že čím víc od rovníku na sever, tím víc podnikavějších lidí, protože se museli logicky historicky víc snažit, aby se užívali. Takoví jsou schopní vést ostatní a hlavně organizovat, organizace je nejdůležitější. Kdo jednou stavěl dům, ví, jak neuvěřitelně náročné je sladit všechno dohromady a logisticky zvládnout všechna řemesla. A to je pořád maličkost proti velké společnosti. Dalších 15 až 20 procent lidí je ochotno pracovat a někteří dokonce s radostí, ale musí je někdo vést. No a zbytek potřebuje drába.

Víte, že tohle se dnes takzvaně neříká?
Ano, ale to je mi úplně jedno. Zrovna tak jako se nesmí říkat, a dokonce by se to dalo nazvat rasismem, že některé národy – i když já spíš používám výraz kmeny – jsou schopnější než ostatní. Mimochodem, když se podíváte na historii Evropy od středověku do novověku, vždy prosperovaly oblasti, kde jako měšťané a kolonisté žili Němci: Košice,

„Ohromný díl svobody je v naší hlavě. To, že jsem svobodomyslný, znamená životní postoj.“

oblasti v Rumunsku, kolem Raabu (dnešní Győr) v Maďarsku. Kde byli Germáni, tam vládl pořádek a disciplína. Od okamžiku, kdy byli vyhnáni či zlikvidováni, to šlo zu grunt.

Co z toho podle vás vyplývá?
Problémem je, že za rovnost ve smyslu původním, tedy rovnost před zákonem a před právem, se dneska považuje to, že jsme všichni stejní. Ne výškou nebo váhou, ale co se týká práv a nároků. Což také není pravda. Málokdo si uvědomuje, že spousta lidí by se pravděpodobně mohla stát významnými univerzitní profesory či lékaři, kdyby se narodili do jiné rodiny, ale protože pocházejí ze šlechetných poměrů, skončí tak, jak skončí. Pro společnost je důležité, aby jezuitským způsobem vytahovala z méně schopných vrstev ty nadané a dala jim vzdělání ve prospěch celé společnosti. Jezuité to perfektně uměli; všimněte si, že zdaleka nebyli jen syny bohatců, vybírali si ty schopné.

Chybí nám víc meritokracie, zásluhovosti?
Ke každým právům náleží povinnost a musí to být dokonale vybalancované. Máte-li jenom právo a ne povinnost, je všechno špatně. Další špatnou věcí je, že 98 procent světového bohatství vlastní dvě procenta lidí. Jsem politický darwinista a беру to podle přírody. Nedovedu si představit, že by existovala vlčí smečka, v níž by měl vlk své podšéfy a kdyby něco ulovili, sežrali by spolu 98 procent uloveného a ostatním nechali zbytek, což se dneska děje; to by vlk asi dlouho šéfem nebyl. Každý stát, smečka, kmen nebo nakonec každá firma vyrábí každý rok určitý koláč – záleží jenom na tom, jak ten koláč rozkrájíte, o tom je veškerá politika. Není důvod, proč by koláče pro ty, kteří si to zaslouží, protože pracují a chovají se slušně, neměly být větší na úkor těch, kteří dostávají koláč už nyní tak velký, že ho stejně nemohou sníst. Je to do budoucna velmi nebezpečné.

Kudy vede cesta ven? Skrz vyšší kvalitu lídrů?
Určitě. Osvícená diktatura je optimální způsob vlády, jediným problémem je, jak zajistit, aby se nestala neosvícenou. Existují na to perfektní metody. Jeden africký kmen vždycky volil na půlroku náčelníka a po volbě ho rituálně přivázali zadkem nahoru na lavici a pruty mu zadek rozšlehali do krve tak, že se hojil půl roku – takže kdykoli sedal na trůn, dobře si uvědomoval, že byl zvolen vůlí lidu.

Vážněji, jak systém přetvořit?
Deset a půl milionů lidí v české kotlině a moravských úvalech, to se přece dá zvládnout úplně kompletně s maličkým úřadem; jen podstatně větších měst jsou dnes na světě desítky. Ale ne, my musíme mít hierarchii jako blázen a samé úřady! Což je úplně zbytečné, dá se to uřídit zpětnými vazbami, ale musíte je dokonale nastavit, pak nepotřebujete drába. A to jsme u mého dalšího oblíbeného

tématu, což je otázka vzdělávání a školství. Stále tvrdím s Fulghumem, že co se člověk nenaučil v mateřské škole mezi třemi a pěti lety, to už se pořádně nenaučí nikdy. Opravdu jde o to vtloukat dětem zásady smečky: toto se dělá, toto se nedělá.

Představme si, že jste osvíceným diktátorem vy. Co byste dělal?
V první řadě žádnou revoluci, to je špatně. Vždycky to musí jít pozvolna, krok za krokem a začít od malých dětí s tím, že vychováváte první generaci s určitými znalostmi a pocitem sounáležitosti k celku. Na tom už můžete začít stavět. Lidi nad, dejme tomu, padesát let, už nezměníte a oni stejně dříve či později umřou, ostatně jako my všichni. Což mi připomíná můj oblíbený verš: Není šťastných konců, konce jsou vždy smutné, proto začátku a středu užít si je nutné.

Co by ve vašem imaginárním vládnutí následovalo?
Když jsem pracoval před mnoha lety na reformě zdravotnictví, součástí bylo totální oddělení zubní péče, která nebude pojištěná, pokud nepůjde o úrazy, zhoubné nádory či nezaviněné vrozené poruchy. Tedy švýcarský systém, v němž člověk hradí všechno sám, protože stav svých zubů může velice bezproblémově ovlivnit. Tedy pokud to dělá odmala. Jenže u nás by se řeklo: fajn, od 1. ledna nic neproplácíme. A to je strašně nefér! Ve Švýcarsku to totiž udělali tak, že vyškolili takzvané Putztante („čistící tety“), které chodily do školek a učily děti čistit si zuby; teprve až tato generace dorostla, řekli jim: už jste dospělí, víte, co s tím dělat, teď už si za každý zubní kaz můžete sami. Takhle je to potřeba dělat se vším. Pomalu, postupně a vždycky začít od mladých.

Jenže to se bavíme o plánu na desítky let. Ve světě, kde je i rok dlouhá doba.
Ano, to je přece na tom nejhorší – že se jde od voleb k volbám a někdy ani to ne. To je úplně špatně, musí to mít dramatický přesah. Žádná firma, ať menší, nebo větší, přece nejede jen rok od roku, musí mít vize někde za obzorem. Že ty vize nemusí vyjít, to je druhá věc.

Proč to všechno, o čem se bavíme, neděláme?
Protože v kalných vodách se dobře loví, co jiného na to mám říct... Čím víc necháte lidem peněz, tím víc jich utratí, ony se otáčejí v ekonomice a vydělávají další peníze. Jenže ideálem dnešního moderního státu bohužel je, aby lidé neměli žádné peníze. Všechny má stát, a ten vám je milostivě dává podle toho, jak se chováte.

MIROSLAV MACEK
(*1944)
—
Muž mnoha řemesel, který o sobě může říci, že vším, čím jsem byl, byl jsem rád. A to stomatologem, politikem, překladatelem, publicistou, politickým komentátorem, ale také autorem kuchařek a milovníkem dobrého jídla a vína, knih či filmů. Ve dvou obdobích působil jako místopředseda ODS, své názory prezentuje na blogu Viditelný Macek, kde glosuje veřejné dění. „Přemýšlet nad tím a psát je pro mě otázka intelektuálního cvičení. A po nějakém roce často hoře přiznám, že jsem bohužel měl pravdu v tom, kam svět směřuje,“ dodává muž, který mimo jiné přeložil Shakespearovy sonety či Havrana od Edgara Allana Poea.

„Žádné revoluce! Všechno je potřeba dělat pomalu, postupně – a vždycky začít od mladých.“

Znovu: kudy z toho ven?
Na to vždy odpovídám, že záleží na tom, kam zrovna jde kyvadlo dějin, které je neovlivnitelné. Václav Klaus to jednou nazval krásně, když se ho ptali, proč nezaloží novou politickou stranu a nejde proti trendům, proti nimž píše. A on odpověděl: no ano, ale nejprve si musíme říct, když to budeme brát v analogii s minulým režimem – jsme v roce 1947, 1949, 1953, 1967, 1969, 1975 nebo 1989? Protože jít třeba v roce 1949 hlavou proti zdi znamenalo skončit jako Horáková, čili nesmysl. Šlo jen utéct. Nebo dělat to, co dnes může být návodem k použití: vytvářet ostrůvky pozitivní deviace.

To děláte i vy?
Žiju se svou rodinou podle svých zásad, pokud možno nepodléhám svodům moderních technologií, jen těch, které mi vyhovují. Jdu-li do lesa, zásadně si s sebou neberu mobil, nechci být kontrolován tam, kde to není nezbytně nutné. Snažím se platit v hotovosti a tak dále. Dále vštěpuju svým dětem a vnoučatům určité názory na to, jak má svět vypadat a jak se v něm mají chovat. Všichni pracují, odvádějí daně a od státu nikdy neměli ani korunu sociálních dávek, v tom mám svědomí čisté. A také o sobě lidé v rámci ostrůvků pozitivní deviace musí vědět,

komunikovat spolu, pomaličku se spojovat. A v okamžiku, kdy nastane vhodná doba, najednou přebírají moc.

Mimochodem, v jakém roce podle Klausovy metafory jsme?
1947. Ještě bude hůř, tlak bude ještě podstatně větší. Kvantita eskalace bohužel přechází v kvalitu.

Jsem tedy nemístný optimista, že je šance, že „Vítězný únor“ neproběhne?
To proběhne určitě. Zruší se hotovost pod ušlechtilými záminkami, že peníze jsou špiňavé, že vám je můžou ukrást nebo vám je sežerou myši... A spousta lidí to takhle akceptuje. Řeknu vám k tomu žertovnou příhodu z roku 1990, kdy jsem zašel za svým kamarádem-bankérem a říkám mu: hele, mám pro tebe neuvěřitelný projekt a potřebuju banku. Začíná se privatizovat, tak já zprivatizuju to, po čem lidi nejvíc touží – socialismus. Uděláme bankovní produkt, v něm všichni odmalíčka budou veškeré peníze dávat vám, vy se o ty peníze budete starat, rozmnožovat je a všechno lidem platit pomocí karty; když pak umřou, banka zaplatí žeh a ještě bude platit deset let okýnko v kolumbáriu. Sedmdesát procent lidí to přijme, protože takový socialismus je pro ně prima, budou bez

starostí. Člověk si musí uvědomovat nejen to, že svoboda nesmí být nikdy na úkor něčoho jiného, zároveň je ohromný díl svobody v naší hlavě. Ne že nemám pouta na rukou; to, že jsem svobodomyšlný, znamená životní postoj.

Jak má svoboda vypadat v ekonomice?
Upřímně řečeno, nevidím v historii období, kdy by existoval opravdu svobodný trh. Tím je pro mě hra na vymezeném hřišti podle stanovených jednoduchých pravidel, která se vůbec nemění. A ať každý hráč na hřišti ukáže, co umí při dodržování základů typu toho, že nepodrazím nohy druhému a tak dále – to je fair play. Jenže tak tomu nebylo nikdy. Začalo se deseti nařízeními, po nichž někdo řekl: podívejte se, trh pořád nefunguje, musíme udělat dalších deset. To je přece absurdní! Ale nic netrvá věčně, svobodomyšlnost lidí nakonec stejně převládne. Jde jen o to, kdy a za jakou cenu. Aby to nebylo příliš krvavé.

ALENA MORNŠTAJNOVÁ

Kopretina

Když vstoupila, čtyři z dvanácti židlí rozestavených podél stěn už byly obsazené. Pozdravila, sundala si kabát, pletenou čepici a šálu nacpala do rukávu a všechno pověsila na věšák. Z umělohmotného prádelního koše vytáhla návleky, posadila se na židli, která byla od bílých vypořstrovaných dveří nejvzdálenější, a nemotorně se snažila přetáhnout igelitové pytlíky přes boty.

Připadalo jí to ponižující. Jako kdyby se lidé za bílými dveřmi považovali za něco lepšího a báli se, aby tu jejich dokonalost nepošpinila.

Cítila na sobě pohledy těch, kteří dorazili do čekárny před ní a teď pozorovali, jak si přes břicho oblečené v teplém svetru nemůže dosáhnout na botu a snaží se zkroutit rozbolavělé nohy do příhodnější polohy. Uvědomila si, že heká nahlas. Zvedla hlavu, rozhlédla se a všichni se odvrátili, zabořili pohled do časopisů nebo do podlahy a nenuceně pohupovali nohama v modrých návlecích.

Konečně přetáhla přes patu i gumičku druhého šustivého pytlíku a narovнала se. Rukou si přejela po zpoceném čele. Nevěděla, jestli je to námahou, věkem, teplem v bleděmodře vymalované místnosti nebo strachem.

Lidé v čekárně vypadali klidně, jako kdyby ani nevnímali zvuky přicházející z ordinace a nevěděli, co je čeká. Jako kdyby jim útroby nesvřála stejná nervozita, kterou cítila Jana. Byla dospělá, tak musela o nepříjemném pocitu v břiše, chvějících se prstech, zúženém dechu a touze zvednout se a odejít přemýšlet jako o nervozitě. Kdyby k sobě ale měla být upřímná, musela by přiznat, že má strach. A nic na tom nemohly změnit pohodlné židle, časopisy naaranžované na nízkém stolku ani tichá hudba znějící z rádia.

...

Čekárna se vůbec nepodobala strohé na bílo vymalované místnosti se zeleným linem na podlaze a dlouhými dřevěnými lavicemi podél stěn, jakou si pamatovala ze svého dětství. Stejný byl jen zápach dezinfekce a touha utéct pryč.

Tehdy byla žákyní druhé třídy a vlasy sahající do půlky zad nosila stažené do copu gumičkou ozdobenou bílou kopretinou. Květina měla žlutý střed a pořád sklouzávala dolů.

V šedesátých letech bylo zvykem a vlastně i předepsanou povinností docházet na zubařské kontroly dvakrát ročně. Soudružky učitelky seřadily žáčky do dvoustupů, dovedly je do čekárny před zubařskou ordinací a usadily je na dřevěné lavice, kde měli spořádaně čekat, až na ně přijde řada. Sestra v bílém papírovém kloboučku připnutém černými sponkami vycházela co chvíli z ordinace a podle abecedního seznamu v papírové složce vyvolávala jména dalších obětí. Ti ubožáci, u kterých zubařka našla kaz, se museli usadit na lavici poblíž dveří a počkat, až po předběžné prohlídce přijde čas na druhé kolo ošetření. Během něj se už zpoza zavřených dveří ozýval kromě úsečných pokynů i vysoký zvuk vrtačky. Většina žáček vycházela z ordinace se zarudlými tvářemi a úlevou v obličejí, jiní s brekem, ale po chvíli všem otrnulo a pustili se do porovnávání a vyměňování obrázků, které od doktorky dostali. Ale Jana měla tu smůlu, že se jmenovala Zímová, a tak jí nezbyvalo než si vytrpět muka čekání až do samotného konce.

Přes práh ordinace vstupovala jako poslední a vestoje u stěny čekala, až zubařka spraví chrup žáčeků, jejichž příjmení byla v abecedě před ní. Přestože se Jana snažila nerozhlížet se, nemohla přehlédnout vysoké bílé křeslo, poličku s podivnými předměty,

které ještě ani neuměla pojmenovat: kleštěmi, pinzetami, kyretami, kladívky, páčidly a dentálními zrcátky, stolek s plivátkem a vatovými tampony. Pohled jí sklouzával ke stojanu s vrtačkou.

Žena, které ty hrozné nástroje patřily, byla malá, ale objemná, nervózně sebou trhala a ze suchých rtů natřených výrazně rudou rtěnkou jí vycházely úsečné pokyny.

„Sedni. Nevř se. Tak otevři tu pusu pořádně. Pořádně, říkála jsem.“

Jana nedokázala odhadnout, kolik je zubařce let – a vlastně ji to ani nezajímalo. Věděla jen, že je stará, protože její syn už chodil do osmé třídy. Vzbuzovala v ní ještě větší strach než vrtačka. Skláněla se nad dítětem usazeným v křesle jako opravář nad pokaženým strojem, patolog nad mrtvolou.

Když na Janu konečně přišla řada, byla vyděšená. Nohy se jí chvěly a najednou nevěděla, jestli se na polstrované křeslo vůbec dokáže vyškrábat. Usadila se, hlavu položila na opěrku a zavřela oči oslněné prudkým světlem zubařské lampy. Sedělo se jí nepohodlně, protože ji ostré hrany kopretinové ozdoby tlačily do hlavy, ale poslušně otevřela pusu a rukou sevřela područku křesla.

„Tahle je poslední,“ zahlásila sestra a Jana ucítila v puse studený kovový nástroj. Klouzal od jednoho zubu ke druhému, přejížděl po sklovině a tahal za plomby.

„Kolik toho máme nahlášeného na zítřek?“ zeptala se zubařka a dodala: „Tady to je ta šestka vlevo nahoře?“

Jana stiskla područku ještě pevněji. Rozezněla se vrtačka a doktorka zavelela: „Otevři tu pusu pořádně.“

Jana poslušně otevřela ústa, až ji rozbolela čelist, a pevně stiskla víčka. Před očima se jí objevily

hvězdičky. V tu chvíli vždycky myslela na maminku. Co asi právě teď dělá, jak ji obejme, až přijde domů, schoulí se k ní a přitiskne. Maminka na sobě určitě bude mít látkovou zástěru naškrobenou tak, až škrábe, a v uších zlaté náušnice s malými perličkami.

Kovový hrot se dotkl zubu a zvuk vrtačky se proměnil. Prozatím necítila žádnou bolest, ještě ne, ale věděla, že přijde. Ústa se jí plnila vodou a slinami a tekutina jí začala stékat do krku. Bojovala s potřebou odkašlat si a pořádně se nadechnout, ale v tu chvíli přišla ostrá bolest a Jana vyjekla. Vrtačka pronikala hlouběji a hlouběji a Jana potichu úpěla. Cítila, jak se jí zpod zavřených očí derou slzy. Pak najednou bolest ustala, zvuk utichl a Jana se mohla nadechnout.

„Odsávačku,“ ozvalo se nad ní. „Dnes zase nebylo kde zaparkovat, musela jsem nechat auto před poštou.“

Znovu se ozval pisklavý zvuk vrtačky a ostrá bolest Janě pronikla až do mozku. Maminko, maminko, maminko... Opakovala si v duchu a sevřela i prsty na nohou.

„Amalgam,“ ozvalo se nad její hlavou a Jana vydechla úlevou. To nejhorší měla za sebou – snad.

Vyplnit, uhladit, vypláchnout, skousnout.

„Dvě hodiny nejíst.“ Sestra jí do ruky vtiskla obrázek natištěný na tvrdém papíru, asi odměnu za dlouhé minuty

utrpení, a vystrčila ji za dveře ordinace. Jana se prstem dotkla rozbolavělých koutků úst. V puse cítila kovovou příchut a na jazyku kousky amalgamu.

Spolužáci oblečení v kabátech se už strkali u dveří a učitelky ji netrpělivě pobízely: „Tak dělej, čekáme jen na tebe.“ Honem si navlékla bundu, a když si venku před střediskem nasazovala čepici, všimla si, že ztratila gumičku s kopretinou. A teprve tehdy se rozbřečela.

...
Na střední škole vítali studenti návštěvu zubaře jako příležitost ulít se z vyučování. Do ordinace odcházeli po skupinkách a do školy se vraceli co nejpomaleji a co nejdelší oklikou. Jana předpokládala, že není sama, kdo by raději zůstal sedět v lavici a lámal si hlavu se složitými příklady, přestože matematiku nesnášela.

Když profesorka v druhém pololetí čtvrtého ročníku přečetla jména poslední skupiny studentů a vyzvala je, aby odešli k zubaři, Jana se s předstíranou lhostejností zvedla a zamířila do šatny. Obula si módní shrnovací kozačky, vklouzla do paleta a krk omotala dlouhatánskou doma pletenou šálou. Nebyla už žádné dítě, za pár měsíců měla maturovat, a tak přece nemohla dávat najevo obavy. Jistě k nim ani nebyl důvod, během žádné kontroly na zubním oddělení jí zubařka nemusela spravit jediný zub a Jana byla přesvědčená, že to tak zůstane. Zřejmě se dostala do věku, kdy se zuby už tolik nekazí.

Zubní lékařka, která měla na starost péči o chrup středoškoláků, sídlila

v prvním patře téhož střediska, do kterého chodili i žáčky základních škol. Ze zubařského křesla byl výhled do protilehlého parku, ale Jana to příliš nevnímala, přestože do křesla usedala s nadějí, že i tentokrát v něm stráví jen pár minut. Zavřela oči a otevřela pusu. Uslyšela tiché brumlání a ovanul ji podivný závan alkoholu. Nebo to byla dezinfekce? O zubařce se sice říkalo, že pije, ale Jana si myslela, že jsou to jen řeči. Nikdo toho nenapovídá víc než mladé holky. Cítila, jak kovový háček štourá do zubu a nejrady by ho vytlačila jazykem. Co to ta doktorka dělá? Při předchozích návštěvách jen prohlédla zuby zrcátkem a poslala ji pryč.

„Šestka vlevo dole, sedmička vpravo dole a šestka vpravo nahoře. A obě jedničky,“ zahučela doktorka.

„Jedničky?“ Kdyby Jana nebyla už tak dost vyplašená, vyděsil by ji váhavý tón sestřina hlasu. „Ale paní doktorko...“

„Slyšela jste?“ přerušila ji doktorka podrážděně a Janu napadlo, co by se stalo, kdyby ze sebe teď strhla plachtu, kterou jí zakryli krk a hrudník, seskočila z křesla a utekla.

„Možná bychom ji mohly objednat na příští týden...“ pokračovala váhavě sestra.

„Připravte výplň.“ vyštekla doktorka, „a nepleťte se do věcí, kterým nerozumíte.“

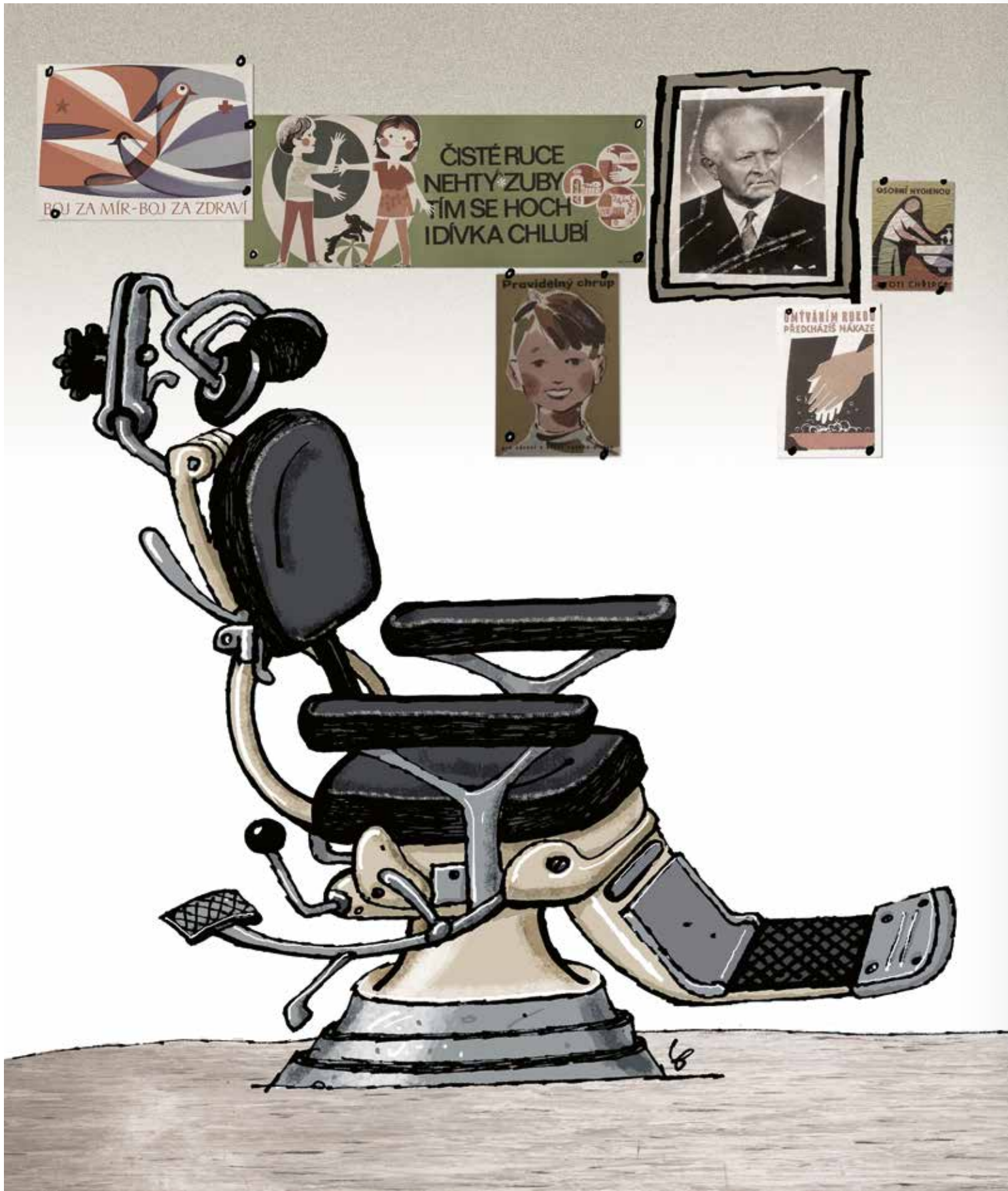
Už nejsem dítě, už nejsem žádné dítě, opakovala si Jana v duchu, to vydržím, prostě to musím vydržet. Zubařka se nad ní sklonila a Jana ucítila alkohol. Tentokrát si tím byla jistá.

Při zvuku vrtačky Jana zaklonila hlavu a sevřela oči tak pevně, až ji rozbolela víčka. „Otevři tu pusu pořádně,“ zamumlala doktorka a Jana cítila, jak jí cosi přejelo po dásni a sliny stékající do krku nabyly příchut krve.

„Sakra,“ vyjela zubařka. „Co sebou cukáš!“

„Neměly bychom...“ ozvala se zase sestra, ale to už se doktorka rozkřičela nahlas. „Mlčte, kruci, už mlčte!“ Obrátila se k Janě. „A ty neumíš otevřít pusu, nebo co?“

Jana věděla, že teď by měla opravdu utéct, zdálo se jí dokonce, že ji k tomu sestra, která jí podávala kelímek s vodou, aby si mohla vypláchnout ústa, vybízí pohledem, ale byla tak vyděšená a zmatená, že se po něm ani nenatáhla, jen polkla krvavé sliny, jazykem přejela přes poraněnou dáseň a znovu otevřela pusu. Pak cítila, jak

doktorka přikládá vrtačku k přední straně řezáku a ucítila pronikavou ostrou bolest.

Druhý den Jana do školy nešla, protože ji táta dovlekl na ředitelství příslušné nemocnice, vodil ji po ordinacích a úřadech a všude musela otevřít pus, vyčistit zuby a předvést, jak jí doktorka zničila zuby a podle otce i mládí, krásu a život. „Čtyři roky jí nechala ty zuby hnít, vykašlala se na práci a pak, když věděla, že ji po střední škole dostane do péče jiný doktor, takhle to zbabrá. Všeobecně se ví, že chlastá. Musela být ožralá.“

Dosáhl toho, že doktorku poslali na protialkoholní léčení, ale černá plomba zůstala mezi Janinými zuby až do let po sametové revoluci, kdy jí v soukromé zubní ordinaci lékař za nemalou sumu a přiměřenou dávku bolesti vyvrtal staré plomby a vyměnil je za bílé.

Ale škoda byla napáchána. Tou dobou za sebou Jana měla manželství s Igorem Douchou a dvě děti. Doucha byl blb a surovec, to už věděla, ale na rozdíl od otce si nemyslela, že za nešťastný sňatek můžou plomby, které ji obraly o kus krásy, ale její vlastní naivita. Nechala se okouzlit libovým frajírkem, sukničkářem a lenochem, který si žil po svém a nehodlal na tom nic měnit, ani když měl doma manželku a děti.

V době, kdy jí zubař spravoval zuby v soukromé ordinaci vyladěné do bledozelené barvy a zařízené moderními designovými přístroji, které proto ovšem nevypadaly o nic méně děsivě, se Janě blížila čtyřicítka, byla čerstvě rozvedená a sama vychovávala dva kluky v pubertě. Doucha jí sice posílal výživné v předepsané sazbě vcelku pravidelně, ale vzhledem k jeho nízkému výdělku byla částka zanedbatelná a Jana by bez soukromých hodin, v nichž doučovala češtinu, ze svého učitelského platu kluky sotva uživila. Takže tentokrát ji netrápil jen strach z bolesti při výměně tmavých plomb, které už bylo nutné nahradit, protože amalgam se časem vydroilil, ale i částka, kterou bude muset zaplatit.

„Zvládnete to bez umrtvení?“ zeptal se zubař. „Bylo by to lepší, nějakou dobu by se vám špatně mluvilo, a když jste ta učitelka...“

Jana přikývla. „Bez injekce.“ Ale víc než obavy z obtížné artikulace jí v hlavě ležela cena injekce a bylo jí trapné se zeptat, čehož samozřejmě během procedury hořce litovala.

Zubař se na ni povzbudivě usmál a Jana si pomyslela, že je docela hezký. Sestra jí nastavila opěrku hlavy, aby se jí leželo co nejpohodlněji, zubař si nasadil roušku a sklonil se nad Janou oslněnou silným světlem. Vyptával se jí, co učí, jaká je vlastně ta dnešní mládež a jak tráví volný čas,

když je ve školství tolik prázdnin, sám si odpovídal a Janě se zdálo, že se nad ní sklání až příliš, chvílemi měla dokonce dojem, že se na ni zbytečně tiskne, ale pak už vnímala jen bolest, která jí projížděla celým tělem, a snažila se myslet na něco jiného, třeba na své syny, co asi právě teď dělají. Představovala si, jak odpoledne přijde domů a uvaří si šálek kávy, nalije do ní mléko, osladí kostkou cukru a otevře si balíček máslových sušenek. Schovávala si je pro takové případy v prádelníku, aby jí je děti nesnědly, ne, že by jim nechtěla dopřát, ale kluci v tomhle věku jsou jako kobylinky, spasou, na co přijdou...

„Hotovo, sestřička vám podá zrcátko, ať se můžete podívat.“ Mladý zubař vypadal se svým dílem spokojeně. Jana vyčlenila zuby a musela uznat, že utrpení stálo za to.

„Děkuji,“ řekla, sklouzla z křesla, zaplatila, a když v šustivých návlecích vycházela ze dveří ordinace, ohlédla se. Zubař se za ní zálibně díval. Takhle nějak si své dílo prohlížel Pygmalion, pomyslela si Jana. Asi ještě nejsem k zahoeení.

... Kam se asi ten zubař poděl, pomyslela si teď, když seděla před ordinací a čekala, až na ni přijde řada. Už byla v čekárně sama, dva pacienti měli proceduru za sebou a odešli domů a mladík v tričku s anglickým nápisem byl v ordinaci. Možná je taky v penzi. Nebo si vydělal spoustu peněz a žije někde na Havaji. Ještě pár let k němu chodila, ale nikdy nebyla pečlivá pacientka. Obvykle přispěchala jen tehdy, když cítila, že něco není v pořádku a je nutné předejít katastrofě většího rozsahu. Neměla moc času ani peněz a každá návštěva přece jenom něco stála, a navíc tu byla ta nepříjemná nervozita a obavy z nadcházející bolesti...

Čekání před ošetřením jí připadalo jako zbytečná ztráta času, ale to byla v poslední době jen výmluva, protože byla několik let v důchodu a na rozdíl od peněz měla času dost. S postupujícím věkem se k ní už zubař tak netiskl, přestože byl stále příjemný a přátelský. Jestli se vine jen k mladším klientkám nebo ho někdo upozornil, že by si jeho důvěrnou blízkost mohl někdo špatně vykládat, Jana nevěděla, ale sama kvůli sobě doufala v druhou možnost.

Jistě, každý rok se jí zapsal do obličeje, štíhlá figura byla taky minulostí, ale co na tom, v tomto směru se Janě zdála přibývajících léta osvobozujících. Bylo příjemné najíst se podle chuti, dopřát si sušenky k čaji a zákusek ke kávě, nemyslet na to, jestli jsou těstoviny vhodné jídlo před spaním. Ráda vařila a pekla vnukům, takovou svíčkovou jako ona snachy

nevařily, říkaly, že těžká jídla nejedí, a tak je nedopřávaly ani svým dětem. Jana byla přesvědčená, že je to výmluva. Prostě pořádná jídla ani vařit neuměly. Ale kluci dospívali, vždyť už byli větší než ona, potřebovali se pořádně najíst. Z brokolice žádnou sílu nenaberou.

Víc než nadbytečná kila a vrásky v obličeji Janu trápily nateklé nohy, bolavá kolena a poslední dobou zuby. Uvolňovaly se z dásní a Jana měla strach pořádně skousnout, a tak se skoro ani pořádně nenajedla.

Dveře ordinace se otevřely. „Paní Douchová?“

Jana se zvedla a zamířila k mladé sestřičce. Pomalu a trochu nejistě. Přece jenom dlouho seděla a chodit v těch igelitových návlecích nebylo nejsnadnější. Nohy v nich podkluzovaly a občas se stalo, že si dlouhý návlek přišlápla. A ještě tašku, zapomněla na židli tašku! Otočila se, vrávoravě se vrátila k židli pro hnědou kabelu a podívala se na sestru netrpělivě čekající ve dveřích ordinace. Prošla kolem ní, namáhavě se vyšplhala do zubařského křesla a odevzdaně otevřela ústa.

Mladá zubařka s krásnými blondatými vlasy zapletenými do copu si nasadila roušku, sklonila se nad Janou a opatrně postupovala od řezáku dozadu. „Tak, paní Douchová,“ řekla po chvíli. „Je nejvyšší čas to všechno vytrhat. Necháme udělat hezkou zubní protézku. Sestřička vás objedná na příští týden a pustíme se do toho.“

Jana se posadila v prázdné čekárně a zhluboka si povzdechla. Posunula nohu ke straně, aby lépe dosáhla na modrý návlek, naklonila se níž, a zatímco se snažila dosáhnout na gumu návleku, zahlédla pod židlí něco bílého. Zašmátla rukou a vylovila bílou kopretinu se žlutě svítícím středem. Uprostřed byla prasklá, jak na ni došlápla něčí těžká bota. Janě z očí tekly slzy. Stáří, pomyslela si, tak takhle vypadá stáří.

fotoreportáž

text a foto Markéta Navrátilová

ROAD TRIP DO KOLÉBKY CIVILIZACE

krajina okolo
Karahane Tepe

Loni v říjnu jsme přiletěli do Antalye, půjčili si auto a vydali se stovky kilometrů podél pobřeží až do pradávné Mezopotámie. Ke každému z navštívených míst vedla cesta buď do kopce, nebo dlouhá a prašná. Nedohledná krajina, úchvatné scenérie, fungující infrastruktura, auto a dostatek ovoce a ořechů byly předpokladem k road tripu, na který se nezapomíná. Domů jsem odlétala z města Gaziantep. Bohužel je to totéž místo, které se před pár měsíci stalo doslova „epicentrem“ zájmu celého světa.

„Archeologické vykopávky odhalily, že lidské bytosti obsadily Stonehenge v roce 7.500 před naším letopočtem, nikoli v roce 2.500 před naším letopočtem, jak se dříve věřilo, ale prehistorické chrámy na Maltě zůstávají nejstaršími na světě.“ To je jen pár desítek let starý titul z časopisu o archeologii. Tak nějak jsme se tomu učili i ve škole a nikdo o tom nepochyboval.

Ve druhé polovině minulého století ale došlo k významnému archeologickému objevu. Göbekli Tepe v jihovýchodním Turecku je starý asi 11.500 let a je považován za nejstarší chrám na světě. Je o mnoho tisíciletí starší než Stonehenge nebo velké egyptské pyramidy, postavené v období před hrnčířským neolitem, před psaním nebo kolem.

Věk Göbekli Tepe naznačuje, že tato stavba byla stvořena na samém úsvitu první zemědělské revoluce lidstva, kdy se osady považovaly za malé a skromné shromáždění lidí, kteří teprve začali využívat zemědělství; takzvaně před zemědělskou revolucí a domestikací zvířat.

A aby toho nebylo málo, jen o pár desítek kilometrů dál je Karahan Tepe, největší archeologický objev 21. století. Dle archeologů je starší než Göbekli Tepe a důkazy nyní potvrzují, že byl součástí sofistikované supercivilizace v jihovýchodní Anadolii, a to v archeologických kruzích vyvolává obrovské vzrušení.

Nemrut Dagı
východní terasa

Nemrut Dagı
západní terasa

Karahan Tepe

Göbekli Tepe

Rumkale

přehrada na Eufratu

„HANDICAP“ JAKO BRÁNA DO JINÝCH SVĚTŮ

V roce 2011 se v pražské galerii Artinbox konala výstava mnichovského kreativního ateliéru hpca. Bezprostřednost a ryzost tvorby, otevřenost a spontánnost, ale i jistá suverenita přítomných umělců, na které je majoritní společností v běžném životě nahlíženo jako na osoby s mentálním handicapem, okouzila Vladimíra Drábka natolik, že se rozhodl založit podobný ateliér v Praze. Postupně se vytvářela ojedinělá otevřená skupina výtvarníků a kolem ní tým odborného zázemí s kurátory Terezií Zemánkovou a Jaromírem Typltem a vedoucí ateliéru Magdalenou Hejzlarovou. Tým, který je pouhým tichým katalyzátorem tvorby.

V současné době již jedenáctým rokem vzniká v inspirativním, svobodném a přátelském prostředí Ateliéru radostné tvorby (A.R.T.) na pražské Letné v profesionálních výtvarných podmínkách svébytná tvorba, oceňována odbornou i laickou veřejností. Obrazy, kresby, grafiky, spontánní tvorba, fantazie těch nejtěšších zákoutí i křiku světa, svobodné barvy, nalézání známého v neznámých říších, moře i břehy: prostě výtvarná tvorba ve své syrové podobě (art brut).

Ladislav Svoboda, Dáša Filípková, Marie Kůsová, Lukáš Paleček, George Radojčič, Vojtěch Proske, Lorenzo, Karel Pajma a další výtvarné osobnosti z A.R.T. vnikají do světa současného umění, které se často vědomě či nevědomě k svobodnému pojetí art brut přibližuje. K prezentaci jejich tvorby pomáhá v minulém roce vzniklá malá galerie Art brut Praha u kostela sv. Václava na Zderaze.

Marie Kůsová
Modrá
akryl, fixa, měkký pastel, plátno
2018
100 × 80 cm

George Radojčič
Eredil na moři proti Peršanům
H2Oil, plátno
2020
100 × 100 cm

Ladislav Svoboda
Liliana Vess
akrylové fixy, plátno
2020
90 × 60 cm

Lorenzo
Pantografová jednotka žabotlam
v Praze-Hlubočepích
H2Oil, sololit
2020
50 × 70 cm

Vojtěch Proske
Bez názvu
akryl, plátno
2021
60 × 60 cm

Lukáš Paleček
Bez názvu
kombinovaná technika, papír
2019
61 × 43 cm

Karel Pajma
Bez názvu
gelové tužky, papír
2019
100 × 70 cm

Termín art brut poprvé použil v roce 1945 Jean Dubuffet, který viděl v této rozumem nekorigované, spontánní tvorbě zdroj inspirace a nové impulsy. Roger Cardinal razil pro tento styl výraz outsider art, který se používá v anglicky mluvících zemích.

umíme to

Zabalit

Chystáte se uvést trh vlastní produkt a chcete, aby na první pohled zaujal?

Vytvoříme, vyzorkujeme a vyrobíme obal přesně pro vás.

Barvy, tvary, materiály a technologie...

Navštivte showroom Světa papíru a nechte se inspirovat.

Svět papíru

INDIGO PRINT

Podkovářská 674/2 | 190 00 Praha 9 – Vysočany | www.svetpapiru.store | www.indigoprint.cz

BERNARD*Chef*

K dobrému pivu v dobré hospodě patří dobré jídlo. Proto jsme připravili soutěž pro žáky závěrečných ročníků gastronomických oborů a talentované amatéry: nazvali jsme ji BernardChef. Vyhlášením soutěže chceme podpořit obor, který za dobu protiepidemických opatření utrpěl velký odliv personálu do jiných profesí. Dobře připravený kuchař je pro restauraci pokladem.

Z několika desítek přihlášených se do cílové rovinky „provařila“ nejšikovnější šestice, která svoje dovednosti poměřila ve finále u nás v Návštěvnickém centru Bernard v Humpolci. Ve vyrovnaném klání nakonec titul BernardChef získal Matěj Příkryl z olomoucké hotelové školy. Ze srdce blahopřejeme! Naše uznání si ovšem vysloužili všichni účastníci, soutěž brali zodpovědně, šli do ní s velkým nasazením. Už nyní dokážou i pod tlakem skvěle uvařit. Jak jim to asi půjde po letech praxe? Jejich budoucí zákazníci si hodně pochutnají...

Předsedou poroty byl známý šéfkuchař Jaroslav Sapík, jeho zástupcem Petr Šalplachta, šéfkuchař Pivnice Na Štokách. V porotě zasedla také rozhlasová a televizní moderátorka Lucie Výborná, starostka Humpolce Alena Štěrbová, spolumajitel pivovaru Stanislav Bernard a manažer Návštěvnického centra Bernard Tomáš Lavický.

porota

Titul BernardChef jako první získal Matěj Příkryl.

Tomáš Petera

Střední škola gastronomická Adolpha Kolpinga, Žďár nad Sázavou

Bianka Krutišová

Obchodní akademie a Hotelová škola Havlíčkův Brod

Matěj Příkryl

Střední odborná škola obchodu a služeb Olomouc

Martina Korešová

Střední škola řemesel a služeb Moravské Budějovice

Klára Kašparovská

Střední škola Brno, Charbulova

Ondrej Kulišek

Hotelová akadémia Žilina

text **Jana Horká**
foto **Markéta Navrátilová**

rozhovor

Nepotřebujeme zvítězit, chceme pokračovat

Roberto Brazzale | podnikatel

„Češi mají všechny důvody, proč by si měli víc věřit a sami sebe si víc vážit. V Česku jsou všechny ingredience k tomu, aby se tu dalo dobře pracovat.“

Je sedmou generací úspěšného rodinného podniku s miliardovými tržbami, nejstaršího v Itálii v oblasti sýrů. V roce 2000 vstoupil Roberto Brazzale společně s bratry do malé sýrárny v moravské Litovli a vybudoval z ní největší výrobní závod extra tvrdého sýru na světě. Věř, že značka Gran Moravia je dobrým ambasadorem moravské a české kvality ve světě. O Češích mluví v superlativech, ale varuje je před přílišným diktátem Evropské unie. Povídali jsme si o úskalích rodinného podniku nebo o tom, kde se v jedné z jeho prodejen vzal obraz Ivana Mládka.

Jak často jezdíte do Česka a jak dny tady trávíte?

Jezdím sem každý měsíc, většinou tak na týden, a vždycky jsou to velmi intenzivní dny. Už jen proto, že se snažím co nejvíce komunikovat v češtině, a to opravdu není žádná legrace. Každý problém se mě týká, od technického vývoje, přes investice, až po řešení vztahů se všemi dodavateli mléka, kteří jsou pro nás nejdůležitějším partnerem v podnikání. Pak je tu i náš prodejní řetězec La Formaggeria. Ve stejnou dobu pochopitelně běží i závody v Itálii a prodeje do 70 zemí světa, takže telefon zvoní bez přestání. Přesto se sem pokaždé moc těším. Vždycky, když nasedáme do auta, cítím i po těch letech nadšení, že jedeme do České republiky. Rád bych tu trávil víc času, ale vzhledem ke všem mým aktivitám to není možné.

Stíháte tu i nějaké soukromé aktivity? Co zajímavého jste v Česku podnikl, viděl: i v minulosti, nejen na poslední návštěvě?

Mám rád knihy, architekturu, hudbu, ale taky třeba majoliková kamna a domy ze dřeva, takže když mám trochu času, hledám starožitníky, specializované obchody nebo jdu do olomoucké univerzitní knihovny v bývalé tereziánské zbrojnici, která je skutečným rájem. Nebo poslouchám varhany ve Sv. Mořici. Chodím rád i po městě a v parcích, v noci nebo brzy ráno. Jiné volné chvíle nemám. A taky čtu všechny nápisy na cedulích, abych se učil česky, a snažím

se číst stopy vaší bohaté minulosti. Když neřídím, rád si dám dobré pivo.

Únorová návštěva byla hlavně o čem? Co je teď v Litovli nejdůležitějším tématem?

Palčivým tématem dneška je enormní nárůst nákladů a volatilita cen na mezinárodních trzích. Musíme chránit kupní sílu nejen našich zákazníků, ale i zaměstnanců a musíme myslet i na to, abychom dobře odměnili i naše dodavatele mléka. Zpracováváme produkty, které mohou svou cenu během šesti měsíců zdvojnásobit nebo naopak snížit na polovinu. Cena stoupá a klesá, ale kvalita výrobku zůstává pořád stejná. Proto třeba teď nabízíme zboží i v menší gramáži. Bojujeme s vysokou inflací, je toho víc.

Firma má dlouhou historii, na jakých hodnotách dnes stojí?

Vycházíme z křesťanské tradice a milujeme naše firemní společenství, které dnes tvoří více než tisíc spolupracovníků. Respektujeme konkurenci na trhu, věříme v potenciál každého jednotlivce a nemáme rádi stát. A to obecně. Čím víc ten stát chce být přítomen v životech lidí, tím víc škodí. To se týká České republiky, Itálie a hlavně Evropské unie.

Vy se netajíte velmi kritickým pohledem na Evropskou unii. Co se Vám nelíbí?

Evropská unie je zcela v moci ideologických fanatismů, které ji často vedou k vytváření nesmyslných

pravidel, která se sráží s realitou a selským rozumem. Unionistický projekt je odsouzen k jistému krachu, protože je nesplnitelný, mělo by se vrátit k projektu společenství. V 80. letech jsem psal diplomovou práci na téma komunitárního práva, vždycky mě tato oblast totiž zajímala: tehdy jsme jako mladí měli sen o komunitární Evropě založené na svobodách, a ne o unii, která je nakonec ošklivou kopií národních centristických států, které nás už teď trápí. Dnes chce EU řídit ekonomiku a společnost, zadluhuje se a ukládá daně, prostřednictvím eura monetizuje veřejné deficity, a tak vytváří převody bohatství mezi státy penalizujíc ty střední, kterým ničí jejich úspory. V zemědělství bojkotuje efektivitu a technologickou inovaci. Pak propaganda EU prezentuje tuto politiku jako úspěch a plní hlavy mladé generace extremistickými názory.

Jak tyto zásahy konkrétně ovlivňují Vaše podnikání?
Ekonomický dirigismus, velmi vysoké úroky, byrokracie, pokřivená konkurence, energetická neefektivnost, zvýšené náklady ve srovnání s mezinárodní konkurencí. Proč by úředníci v Bruselu měli rozhodovat, jaké obiloviny zasít na Sicílii nebo jakou technologii by měla mít v budoucnu česká auta? Znáte někoho z těch lidí osobně? Nemají žádnou skutečnou zkušenost, vyjma té, jak si udržet svá místa v institucích. Evropa je kontinent s nejkreativnějšími jedinci na světě a je v zájmu všech, aby mohli svobodně jednat, aniž by si politika nárokovala, že jim bude diktovat, co mají dělat. Politika se musí stáhnout, a ne se rozpinat.

V Česku jste začali podnikat v 90. letech. Jak moc se naše země za tu dobu změnila?
Tehdy se nám Česká republika líbila pro její pragmatické uvažování a tehdy si taky nenechala tak moc diktovat. Dnes už se Česko zdá být čím dál víc pod vlivem Evropské unie – hlavně co se týká rychle rostoucího zadlužování a zemědělské politiky, jak o ní rozhodla v loňském roce vláda. Jsou penalizovány větší farmy, poškozuje to jejich konkurenceschopnost vůči zahraniční konkurenci a škodí to životnímu prostředí. To, co chrání prostředí, je efektivita. Malé podniky jsou cenné ze společenského hlediska, ale nemohou být modelem takového zemědělství, které uživí populaci a bude chránit území. Modely EU jsou neefektivní. Vezměte si bio, systém starý 50 let, který odmítá technologii a nutí k využívání mnohem většího množství půdy při stejné výši produkce, a tedy i k odlesňování v některých částech světa, a nutí občany platit mnohem více za jídlo. Češi by měli hájit původní model, který měli už před vstupem do EU a který funguje velmi dobře. Největší chybou Česka by ale bylo přijetí eura, a to říkám jako exportér, kterému určitě silná koruna nijak neprospívá.

Dovedete si představit, že by to mohlo dojít tak daleko, že byste z Česka odešli?
No to vůbec, to je nemyslitelné. Už jen proto, že Česko i tak zůstává nejlepší zemí, kterou známe. Společenské a kulturní jádro je zdravé, navíc nás pojí společná historie, před 150 lety jsme měli stejný pas. Myslím, že Češi mají všechno, v zásadě jim nechybí nic proto, aby se jim dařilo. Mají to zakořeněné ve své kultuře – ať už společenské, nebo ekonomické. Češi mají všechny důvody, proč by si měli víc věřit a sami sebe si víc vážít. V Česku jsou všechny ingredience k tomu, aby se tu dalo dobře pracovat. A ano, s některými věcmi nesouhlasím, ale říkám to proto, že mi na vaší zemi záleží a cítím se tu jako doma. Můj nejstarší syn tu žije a je moc spokojený.

Jste už sedmou generací rodiny. Vždycky podnikala ve stejném odvětví?
Odhakživa. Rodina je určitě ještě mnohem starší, už někdy v polovině 17. století měli její členové stádo ovcí a už tehdy dělali sýr. Není ale doložená kontinuita, takže to oficiálně datujeme od roku 1784, odkdy už máme vše doložené bez přerušení.

Na co by dnes v tomto odvětví podle vás nejvíc koukali?
Sýr děláme tak, jak se dělal kdysi, ručně, ale vše kolem toho se změnilo k lepšímu. Třeba robotizovaný zrací sklad, kde o 250 000 bochníků Gran Moravia pečují roboti řízení dvěma inženýry. Nebo kruhové dojírny, kde má dobytek maximální pohodlí. Či nové zařízení na čerstvě strouhaný sýr, který zapečetí dvě balení za sekundu. Hodně hygieny, bezpečnosti, efektivita a pohodlí zvířat. Naši předci by byli nadšení. Hlavně z toho, jak je výrobek dobrý.

Právě předávání firem dalším generacím je jedním z častých ekonomických témat.

ROBERTO BRAZZALE (60)

Vystudovaný právník pochází z rodiny, která se výrobou sýrů zabývá už stovky let. V sýrařsko-mlékárenském sektoru je jejich podnik dokonce nejstarším v Itálii. Skupinu Brazzale vedou tři bratři, kromě Roberta ještě Gianni a Piercristiano. V roce 2003 začali pod značkou Gran Moravia vyrábět sýr i v moravské Litovli. Dnes v závodě pracuje 300 lidí a denně tu vyrobí kolem tisíce bochníků sýra (12 tisíc tun ročně). Společnost navíc otevřela pod stejným názvem i 24 prodejen po celém Česku, kde pracuje na 200 zaměstnanců. Kromě Gran Moravia vyrábí také sýr Verena, sýry provolone, scamorza, ricotta nebo mozzarella. Roberto vystudoval nejenom práva, ale i hru na varhany a varhanní skladbu na konzervatoři v Benátkách. Jako znalec klasické hudby zná dobře Dvořáka, Janáčka nebo Smetanu. Má rád i českou literaturu a českou kulturu jako takovou. Jako úspěšný podnikatel se řídí několika zásadami, například tím, že privilegia a renty zabíjejí pomalu a je potřeba vyhnout se jim jako jedu.

Na druhou generaci se podaří převést zhruba třetina firem, na čtvrtou už jsou to jen jednotky procent. V čem je klíč úspěchu?

(smích) Já bych to úplně nenazýval úspěchem, ale spíš schopností pokračovat, uchovat. My nemusíme nutně vyhrát, vystačíme si s remízou nebo s bronzovou medailí. Konkrétně u nás – jsme tři bratři, máme dohromady šest dětí. Už máme i dva malé vnuky. Z těchto 11 lidí jich sedm pracuje v podniku. Nemáme to tak, že bychom někoho jmenovali nebo uváděli do funkce – každý přispívá všemi svými možnostmi k chodu firmy. Společně rozhodujeme, na tom nemá žádnou váhu akcionářský podíl, který každý z nás má, nebo věk. Rozhodnutí vzejdou od stolu, protože jsou nejrozmumnější, bez ohledu na to, kdo je jejich autorem. Ve skutečně rodinné firmě nikdy to generační předání vlastně nenastane, všichni přispívají, dokud na to mají síly. Přicházejí a odcházejí přirozeně, bez ceremonií. Funguje to jako přirozené společenství a jednotlivec se do něho musí začlenit. V tomto jdeme přesně opačně proti tomu, co je teď ve společnosti moderní – třeba v občanském zákoníku, upíná se až příliš na jednotlivce a společenství se opomíjí. U nás je to opačně a je to tak, podle mě, správně. V dobrém rodinném podniku všichni pracují na základě svých schopností nebo nadání. My jsme vystudovaní advokáti, a proto moc dobře víme, že aby fungoval rodinný byznys, občanský zákoník musí zůstat za dveřmi.

Vy jste ale také měli ve firmě složité období, vyřešili jste to s bratry odkupem podílů. Možná je to taky trochu o tom, že po tak dlouhé době už má dědický nárok příliš mnoho lidí a hůř se domluví...
Zhruba před třiceti lety, po pěti generacích, byla ve společnosti spousta členů rodiny a názory

na vedení firmy se začaly rozcházet. Právě tehdy začali někteří upřednostňovat sebe před společenstvím. To by nevedlo k ničemu dobrému. Proto jsme s bratry postupně vykoupili od ostatních podíly, ale byl to složitý proces, který trval dvacet let. Chtěli jsme firmě vrátit jasnu vizi a rozvíjet se v Česku. Někteří tehdy navrhovali úplný prodej firmy cizím. Pokud ale firmu vnímáte jako společenství, i spolu se zaměstnanci, tak jak byste mohla toto udělat? Každý člen rodiny to musí cítit stejně. Jinak může svobodně odejít, svět je velký.

Skupina Brazzale nabízí výrobky v 70 zemích. Kde všude jedí sýr Gran Moravia?
Export stále roste, protože se ve světě jí stále víc pizzy a těstovin, na které je potřeba náš sýr. Věříme, že jsme dobrými ambasadory moravské a české kvality. Gran Moravia je hodně oblíbený třeba v Číně. Tamní poptávka je vůbec ohromující. Čína je zdaleka největší dovozce mléčných výrobků na světě, skutečně daleko přede všemi. Pro nás je proto důležité být přímo tam a máme tam i výrobu. Díky tomu lépe poznáme jejich preference, protože mají úplně jiné chutě než my.

Můžete mi ve zkratce popsat proces výroby Vašich sýrů?
Probíhá výhradně ručně, v kotlích na tisíc litrů mléka, které se předtím přirozeným odstátím částečně odtuční. Z každého kotle vzejdou dva bochníky sýru. Po výrobě pak sýr odpočívá a tvaruje se dva dny. Pak jde do solné lázně, kde je ponořený patnáct dní. Sýry staré zhruba dvacet dní převážíme do Itálie. Ty, které jdou na český trh, tu samozřejmě necháváme. V Itálii sýr zraje, a to trvá osm až 24 měsíců, podle toho, na co ho chceme použít a jak moc vyzrálý ho chceme. Na konci je další,

velmi důležitá fáze – krájení a balení. Dokážeme ho zabalit snad na tisíc způsobů. Sami jsme si vyvinuli velké balicí centrum, kde je spousta sofistikovaného zařízení. Krájíme půlbochníky, malé nebo větší výseče, hoblinky, kostičky a tak dále. Toto celé je vlastně průmysl sám o sobě a rozhodně se nesmí podceňovat, protože použitá technologie rozhoduje o zachování čerstvosti. Ve spolupráci s milánskou státní univerzitou jsme založili výzkumné centrum, kde pořád vymýšlíme, co zlepšit. Snažíme se mít to nejlepší, co v danou dobu lze.

V prodejně na Václavském náměstí v Praze vízí na zdi obraz od Ivana Mládka. Jak k tomu došlo?
Tady bych předal slovo mému synovi, to je kompletně jeho záležitost.
Alberto Brazzale: S Ivanem jsme kamarádi, seznámila nás společná známá. Před dvěma lety jsme se potkali poprvé a bavili jsme se o hudbě. Já sice nehraju na banjo jako on, ale jsem cellista, a to ho zaujalo. Věděl jsem, že maluje a mně se jeho hodně originální styl líbí. Ivan je mimo jiné zakladatel tzv. posunismu. A tak vznikl nápad, že by mohl namalovat i něco pro nás, něco vtipného, kde by se odrážela naše rodina. Na prvním obraze Ivan namaloval parník na Vltavě, na kterém já hraju na violoncello a hledím na Vyšehrad směrem k hrobu Antonína Dvořáka, jednoho z největších skladatelů přímo pro violoncello. Vedle mě stojí kormidelník a zacpává si uši, protože to nemůže poslouchat. Následně vznikl nápad i na obraz na téma Gran Moravia, pro který se Ivan inspiroval vlastními písní Jožin z bažin. Na obraze je panelák s obyvateli u oken, mezi nimi jsou i karikatury členů rodiny Brazzale a nad tím vším letí práškovací letadlo. A co by tak mohlo rozprašovat – samozřejmě, že náš sýr (smích).

Naše Pivní pálenka Bernard 2022 chutnala porotcům mezinárodní soutěže Catavinum World Wine & Spirits Competition ve Španělsku natolik, že ji v kategorii spirits udělili zlatou medaili.

Sladovna Bernard v Rajhradě u Brna loni prodala 5 433 tun sladu, v roce 2021 to bylo 5 447 tun.

Loni jsme vystavili 398 972,5 hektolitřů piva. To je 11,21 % nárůst oproti roku 2021. Výstav loňského roku je téměř shodný s rokem 2019. Nejvíce piva jsme vyvezli na Slovensko, a to 49 126,6 hl, dalším velkým zahraničním trhem je Švédsko. Celkově nyní exportujeme 78 504,9 hl piva do 24 zemí světa.

Nejprodávanějším pivem je i nadále světlý ležák Bernard jedenáctka – 179 881 hl. Většinu piva prodáváme v sudech – 62,75 % z výstavu, v lahvích 37,25 %.

Na trh jsme uvedli typ piva, které jsme dosud nenabízeli – India Pale Lager, označovaný také jako IPL. IPL je typické spodně kvašené pivo, ale k nachmelení se používají aromatické chmele určené pro svrchně kvašené pivo typu IPA, jako jsou Agnus, Amarillo a Citra. Ve vůni i chuti jsou cítit citrusy, charakteristická je ovšem silnější, lahodně doznívající hořkost. V případě našeho IPL Bernard je to 60 jednotek hořkosti, běžný ležák má kolem 35 jednotek. Nový speciál jsme uvařili v limitovaném množství.

Na konci dubna spouštíme nový projekt „Jak Vám dnes chutná Bernard?“. Jeho prostřednictvím budou moci zákazníci přímo u výčepu v našich partnerských restauracích ohodnotit, jak jsou spokojeni s kvalitou piva, a také poslat vzkaz nebo podnět přímo do pivovaru. Získaná data pomohou zlepšit péči o pivo a jeho podávání v „našich“ hospodách a restauracích.

Síť franšízových Bernard Barů se loni rozrostla o dva nové podniky. Ve Vyškově je nový bar v tamním aquaparku a nese jméno Bernard Bar Sedmička. Zatím nejnovější Bernard Bar je v centru města Litvínov v Jiráskově ulici.

text Ondřej Neff

ilustrace Luděk Bárta

Obrana hlouposti

Vstoupili jsme do věku ochrany menšin. Věřu je těžké dnes najít menšinu, která by nebyla pod ochranou, takovou menšinu, aby už neměla svého advokáta nebo advokátku (takto se musíme vyjadřovat, abychom nediskriminovali menšinu ženskou; to je menšina pozoruhodná tím, že počtem převyšuje mužskou většinu). Objevit menšinu, to je terno. Založíte neziskovku, přes sociální síť navážete kontakty s podobnými objeviteli ve světě. Tím získáte vedle grantu národního i zdroje světové a už tu bude konference, nejlépe v rezortu exotického ostrova, a záhy vznikne mezinárodní úmluva jako start pro legislativní proces: nejdříve národní přijetí úmluvy, poté zapracování tezí úmluvy do zákonů dané země, čímž se první fáze ochrany menšiny završí a stane se z ní platforma pro posilování ochrany zejména v oblasti osvěty a hlavně školství.

Přečtete si předchozí odstavec znovu. Treba si řeknete: co to ten člověk tady píše? Vždyť je to naprostá hloupost. On nebude moc chytrý, ten, co ty řádky napsal. Řeknete si to a stanete na kraji objevu menšiny dosud neopečovávané a bude na vás, zdali zvednete prapor.

Objevíte menšinu hloupých lidí.

Je jich nepatrné množství. Znáte někoho, kdo o sobě řekne „já jsem hlupák“ jinak než jen tak ledabyly, v afektu, když si třeba zapomněl doma mobil a cítí se jak bez ruky? Hloupí jsou vždycky ti druzí, ale kdybychom se pokusili rozklíčovat jejich pohnutky, zjistíme, že pravdu měl Maurice de Boullignard, největší belgický myslitel, kterého bohužel nikdo nezná. Ten řekl, že každá hloupost má minimálně jednu rozumnou příčinu.

Nuže, hlásím se k menšině hloupých. Mám na to nárok nejen proto, že jsem autor prvního odstavce této úvahy. Jsem si vědom toho, že vstupuji na kamenitou cestu plnou ústrků. Hloupost je pokládána za vlastnost zavrženíhodnou a škodlivou. Ale pozor: kdo takto odsuzuje hloupost, sám o sobě signalizuje, že je chytrý. Někdo na to má nárok. Tak třeba Albert Einstein napsal, že jenom dvě věci jsou nekonečné – vesmír a lidská hloupost. Jistě, Einstein má právo s despektem mluvit o hlouposti. Pouze jednu výhradu bych měl k jeho výroku, že vesmír nekonečný není, jak on sám svým dílem dokázal. Vyřkl tedy hloupost – a to je osvobozující zjištění: dokázal, že hloupost je skutečně nekonečná a zahrnuje i jeho, Alberta Einsteina, symbol nejvyšší inteligence jako opaku hlouposti,

který sám sebe stylizoval vyplazením jazyka. Což je gesto hlupáků.

Jsem hloupý a mohu to doložit mnoha příklady. Ale pozor, nesnažím se tu z hlouposti vyzout, vždyť i název úvahy deklaruje záměr hloupost bránit.

První příklad: naletěl jsem, skočil jsem na špek, nechal jsem se obelhat. Byla to hloupost. V jejím jádru je ale důvěřivost, a co jiného je důvěřivost, než čistý lidský cit založený na víře v dobré vlastnosti. Mohu ale uvěřit v dobrotu bližního, nebudu-li sám obdařen dobrým jádrem? Moje selhání je aktem dobrotivosti, a že je dobrotivost označena ošklivou nálepkou „hloupost“ nic neoslabuje její mravní sílu.

Takto mohu pokračovat dalšími příklady: moje hloupost zavinila omyl. Pokud jsem ho neodhalil, držím se ho, žiju v omylu, dosáhl jsem blaženosti, života v souladu s přesvědčením. Copak toto není nejsvětější cíl životního pachtění? Pokud jsem na něj ale přišel a zbavil se ho, prožívám euforii, očištění, satori. Bez hlouposti bych k němu nedošel, proto chvála tobě, hlouposti!

Mohl bych pokračovat. Nebudu. Limituje mě rozsah. Dál budu svoji menšinovou hloupost hýčkat. Nicméně o ochranu se nepřihlásím. Ano, až tak moc jsem hloupý.

POUSTEVNÍK

DAWSON CITY

ALE EMIČKO, MY
BYCHOM TI RÁDI
POMOHLI.

LEDA TAK
DO HROBU.

TAK NA NÁS ZASE PŘIŠLO JARO. NIKDO S TÍM UŽ MOC NEPOČÍTAL, ALE STALO SE.
A KDYŽ PŘIJDE JARO, MUSÍ SE UKLÍZET.

JÁ MÁM
JARO RÁD.

JÁ NE. VŽDYCKY MĚ CHYTNE
DEPRESE, ŽE ZA CHVÍLI ZASE
BUDE ZIMA.

A TAK JSME VYRAZILI DO LESA MRKNOUT SE PO POUSTEVNÍKOVI. NĚKDO ŘÍKAL, ŽE HO SEŽRAL MEDVĚD.

NO, SEŽRAL.
I S BOTAMA.

NENÍ PRVNÍ, ANI POSLEDNÍ.

ŘÍKÁ SE, ŽE POUSTEVNÍK BYL PROFESOR PŘES MATEMATIKU, CHEMII, ŽENSKÝ, VODKU A HRACÍ AUTOMATY.

ON TĚ NESEŽRAL
MEDVĚD?

NE. JÁ
SEŽRAL JEHO.

A ŽE K NÁM ŠEL HLEDAT KLID. KLIDU TADY
MÁME TOLIK, ŽE Z TOHO JEDEN ČASTO ZBLBNE.

UVAŘÍM ČAJ.
DÁTE SI?

NENÍ TO NĚJAKÝ
SVINSTVO?

ALE JEMU TO POMOHLA. NAŠEL TADY SÁM SEBE. TEĎ SE CHCE STÁT MEDVĚDEM.

TO JSOU
TRNKOVÉ KVĚTY.

TŘEBA ZIMA
LETOS NEPŘIJDE.

TO BY BYLO
HEZKÝ.

NEVÍM, CO TO BYLO ZA TRNKY, ALE DOST NÁS TO PROHNALO.

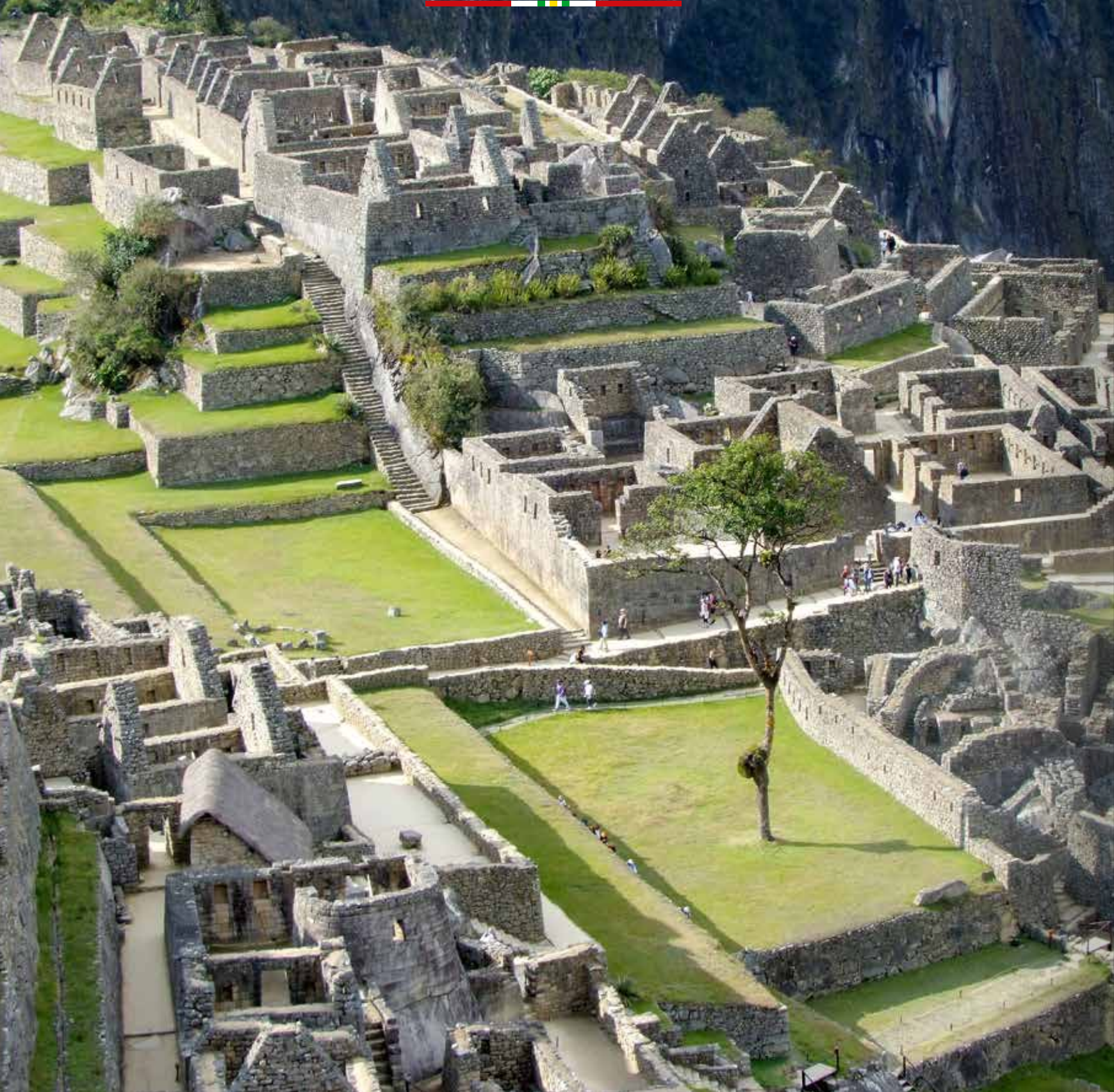
BOTY ZŮSTANOU PŘED
CHALUPOU. PONOŽKY TAKY.
A DO VANY. OBA.

NO JO, KDYŽ PŘIJDE JARO, MUSÍ SE UKLÍZET VŠUDE. BYLO NÁM LÍP.

TAK HEZKÉ JARO.

Klenot uprostřed hor

Je to zlatý hřeb zájezdu do Peru. Machu Picchu je nejvýznamnější památka nejen této země, ale i celé Jižní Ameriky. Není divu, že je zapsána na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Jede se k ní z Cuzca, hlavního města někdejší říše Inků, autobusem a pak vlakem přes dvě hodiny údolím divoké řeky Urubamby. Ta je se svými bohatými peřejemi rájem pro zkušené milovníky těžké vody na raftech. Po necelé hodině jízdy vlak vjíždí do pralesa, změní stromů a rostlin jsou pokryté strmé svahy.

Východištěm na Machu Picchu je živá vesnice Aguas Calientes plná turistů, žije z blízkosti významné památky. Není moc hezká, pěkný dům tam nenajdeš, ale to turistům nevadí. Nahoru na Machu Picchu se dá jít pěšky, ale je to výstup strmým svahem se značným převýšením a zabere hodně času. Naprostá většina turistů dává přednost autobusům, které pendlují mezi vesnicí a horským sedlem, a hodinovému čekání. Šetřit se tady rozhodně nevyplatí. Obavy z náročného výstupu jsou zbytečné. Autobus nás dováží hodně vysoko a k horní terase nad památkou je to doslova jen kousek. Machu Picchu se nachází v nadmořské výšce přes 2.400 metrů, ale díky čerstvému vzduchu se tu na rozdíl od Cuzca dýchá dobře. Podle odborných odhadů bylo postaveno v patnáctém století a první polovině šestnáctého století.

Konečně jsme nahoře na široké travnaté terase. Pohled dolů s vysokou horou v pozadí je víc než fascinující a předčí dojmy z barevných fotografií. Řady domků i větších staveb jsou úžasně zachovalé, vlastně jim chybějí jen střechy. Lidí tu koncem září naštěstí není moc, počet návštěvníků vládá omezuje, aby to tam nebylo jako na Karlově mostě. Dlouho se rozhlížíme a pomalu scházíme dolů. Na jedné malé plošině leží dvě důstojné lamy a netečně se dívají do krajiny.

Lidé město opustili už dávno a kromě několika domorodců o jeho existenci neměl nikdo ani tušení. Dobyvatelští Španělé do něj nedorazili. Objevil ho až v roce 1911 americký historik Hiram Bingham. V té době tu žily tři domorodé rodiny. Město bylo zarostlé bujnou vegetací, a tak historikův tým pořídil jen hrubé mapy místa. Bingham se do Machu Picchu ještě dvakrát vrátil a v džungli objevil i další ruiny. Po něm tu působili další archeologové, kteří našli desítky pohřebišť s kosterními pozůstatky. Četné nálezy Bingham odvezl do Spojených států a peruánská vláda dodnes usiluje o jejich vrácení.

O úloze Machu Picchu se historici dodnes prou. Jedni soudí, že bylo postaveno jako poslední útočiště před útočícími Španěly, jiní se domnívají, že v té době bylo už opuštěné a zapomenuté. Nejnovější teorie se přiklání k tomu, že město bylo jakýmsi královským letohrádkem. Ovšem kvalita kamenných staveb s perfektně opracovanými kameny a četné ozdoby nasvědčují tomu, že bylo důležitým obřadním místem. Ještě dnes se tu o nedělích scházejí peruánští šamani, kteří mají vstup zdarma.

Středobodem Machu Picchu je kulatý Chrám slunce, který sloužil i k astronomickým účelům. Bohužel do něj návštěvníci nemohou. Chýše správce pohřební skály byla jako jedna z mála budov důkladně rekonstruovaná, proto má i střechu. V komplexu se najdou i obřadní lázně. Pozoruhodný Chrám tří oken je ukázkou incké lichoběžníkové architektury. Masivností a dokonalostí vyniká Hlavní chrám. Ovšem skutečně nejdůležitější je svatyně Intihuatana. Pomocí hran jejího kamenného sloupu Inkové dokázali určit slunovrat. Nejrozsáhlejším komplexem je pak část, kde stojí obytné domy. Vědci odhadují, že tu žilo přibližně pět set lidí.

Celé Machu Picchu je obklopené terasami, na nichž dávní Inkové hospodařili. Pěstovali kukuřici, brambory a koku. Důmyslný byl systém kanálů, které město a zemědělské terasy zásobovaly vodou a tu deštovou odváděly, aby neškodila.

V blízkém i vzdálenějším okolí je celá řada dalších méně významných památek, ovšem to byste museli v Aguas Calientes zůstat i několik dní. Pěší turisté chodí na Machu Picchu po leťtité incké stezce, zabere jim to čtyři dny.

O tom, že si Peruánci Machu Picchu opravdu považují, svědčí i působivá inaugurace prvního kečuánského prezidenta Alejandra Toleda v roce 2001. Motivy stavby se objevují na řadě upomínkových předmětů.

Ovšem Peru má i řadu jiných zajímavých památek. Například z Cuzca se dá autobusem dojet posvátným údolím řeky Vilcanota do jednoho z nejmonumentálnějších architektonických komplexů poblíž městečka Ollantaytambo. To je pozoruhodné i samo o sobě. Má půvabné náměstí a v uličkách kolem jsou zachovalé domky s inckou podezdívkou z velkých balvanů, bydlí se v nich nepřetržitě od třináctého století. Pozoruhodné jsou tam pořádané indiánské slavnosti, které jsou přehlídkou pestrobarevného oblečení zdejších lidí. Městečko je pojmenováno podle inckého generála Ollantaye, který se postavil na odpor mocnému inckému králi Pachacutecovi kvůli lásce k jeho dceři. Zamílovaná dvojice si nakonec prosadila svou.

Před polovinou šestnáctého století se do Ollantaytamby uchýlili vojáci Inky Manca. Španělé v boji po dlouhý čas neuspěli, protože se Inkové zuřivě bránili a pomocí kanálů zaplavili údolí. Městečko dobyli až o několik let později.

Pozoruhodné jsou stavby v okolí městečka. Pevnost, k níž stoupají široké terasy: dojít až nahoru k nedokončenému chrámu Slunce dá člověku docela zabrat. Na protějším svahu stojí ruiny sýpek, malý hrad a do skály vytesaný mohutný profil tváře mytického posla boha Viracochy.

Na cestě tam se zastavujeme v malé zoo. Chovají tu typicky andské obyvatele – lamy, alpaky a vikuně. A domorodá mladá žena nám ukazuje, jak se upravuje a barví vlna z těchto zvířat. Ta nejkvalitnější se připravuje ostříháním mladých alpák. Na jedné z tržnic se mi v záplavě mnohobarevných výrobků

podaří objevit jednobarevnou šálu z nejjemnější vlny, konečně vhodný dárek pro manželku, a k tomu ve vedlejším stánku pěkné náušnice. Obě je po návratu z Peru pochváleno. Pestrobarevné předměty jsou hezké v zemi původu, ale v normálním bytě jistě působí křiklavé prostírání nepatřičně.

Významnou památkou jsou i ruiny chrámu boha Viracochy v Raqchi. Trosky působí impozantně a dávají představu, jak asi vypadala stavba v minulosti. K chrámu přiléhají desítky zbytků kruhových staveb, které sloužily jako skladiště potravin. Jedna rekonstruovaná kamenná sýpka se střechou ukazuje, že uvnitř i v teplých dnech bývá příjemně chladno. Vedle kukuřice a dalších potravin se tu skladovalo i sušené maso.

Malé muzeum Lítico upoutá sbírkou keramických předmětů z vykopávek předinckých kultur i inckými tkaninami. Za pozornost stojí také nevelký kostel v Andahuaylillas, který vyniká zlacenou výzdobou a velkými malbami.

Jako další památka na konci dne zájezdu stojí za zmínku předincké pohřebiště v Sillustani. Několikametrové kamenné hrobky sloužily jako místo pro uložení mumií významných představitelů starých kultur. Pak už zbývá jen krátká procházka po hlavním městě Limě, a to už je tečka za objevným zájezdem.

Není moc vsí, které si zachovaly staletou urbanistickou podobu. Malou vesnici Krátká na Žďársku založili počátkem osmnáctého století jako kolonii lesních dělníků. Najdeme tu roubené i zděné stavby převážně z devatenáctého století. V roce 1995 byla Krátká vyhlášena vesnickou památkovou rezervací, protože se tu uchoval urbanisticky pozoruhodný soubor starých staveb. Vesnice se v současné době dál nerozšiřuje, takže nic nenarušuje její jednoduchý historický ráz. V obci je krátká naučná stezka s patnácti zastaveními u jednotlivých staveb. Statek č. p. 2 přebudovali nedávno za evropské peníze na Dům přírody, kde je stálá expozice věnovaná přírodě Žďárských vrchů a pořádají tu různé programy hlavně pro děti a pobytové tábory, jejichž účastníci si osvojí vztah k přírodě, k vysočinským vesnicím i historii. V náplni Domu přírody jsou i nepravidelné přednášky pro dospělé.

Vesnická rezervace Krátká

20 let

pomáháme
Rodinnému pivovaru Bernard
realizovat jejich vize

Mig 21 ○ **Kabát**
Janek Ledecký
No Name ○ **Wohnout**
Rybičky 48
Jaroslav Uhlíř
Ida Kellarová
The Heimatdamisch
Kašpárek v rohlíku
Garage ...

BERNARD FEST
16. a 17. ČERVNA 2023
V HUMPOLCI

vstupenky na ► bernardfest.cz

Allianz